

Szkolne nauczanie religii w perspektywie europejskiej

1. Nauczanie religii w szkołach publicznych uznać należy jako standard europejski. W praktyce można wyróżnić kilka modeli nauczania religii w szkole. Zasadnicza różnica przebiega pomiędzy modelem wyznaniowym i religioznawczym. Pierwszy – realizowany np. w Polsce – kształtowany jest na podstawie porozumień pomiędzy stroną państwową i konkretnym wyznaniem, mającym prawo do nauczania religii w danym kraju. Organizacja drugiego modelu, podlegałałkowicie kompetencjom władz oświatowych i państwowych.

2. W 2007 roku Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) opracowała *Zasady podstawowe z Toledo na temat nauczania o religiach i przekonaniach w szkołach publicznych*. W dokumencie podkreślono potrzebę istnienia edukacji religijnej w ramach oświaty publicznej. Istotnym kontekstem powstania *Zasad* były zalecenia Zgromadzenia Parlamentu Rady Europy, uzasadniające potrzebę edukacji religijnej dostrzeżalnym w Europie kryzysem wartości. Dokument ma na celu „lepsze zrozumienie coraz większej różnorodności religijnej w świecie i wzrastającej obecności religii w sferze publicznej”. Zawarte tu wskazania skupiają się wyłącznie na podejściu poznawczym, które proponuje wprowadzenie nauczania o odmiennych religiach i przekonaniach w odróżnieniu od nauczania konkretnej religii. Celem dokumentu nie jest jednak dawanie wytycznych dla wyznaniowego nauczania religii w tych krajach, gdzie ono funkcjonuje, czy też zastąpienie go modelem religioznawczym. Autorzy dokumentu mają na uwadze wskazanie zagadnień, które zawsze powinny zostać uwzględnione, gdy realizowany jest model religioznawczy. Zgodnie z dokumentem OBWE, „niezależnie od przyjętego w danym kraju modelu relacji państwo-Kościół, na władzach państwowych spoczywa wyraźna odpowiedzialność za sprawy edukacji i w jej realizacji państwo ma obowiązek postępowania w sposób neutralny i bezstronny, gdy chodzi o sprawy religii i światopoglądu”. Wynika stąd, że nauczanie religii w szkołach publicznych może odbywać się w dwojaki sposób: może to być nauczanie historii religii lub etyki prowadzone w sposób neutralny i obiektywny, lub może to być wyznaniowa lekcja religii, o ile istnieją możliwości zwolnienia uczniów z zajęć lub zapewnienia im przedmiotów alternatywnych zgodnie z życzeniem rodziców.

3. Zdecydowana większość państw Unii Europejskiej traktuje nauczanie religii jako niezbędny element systemu edukacji. Religia – zgodnie ze wskazanymi wcześniej modelami wyznaniowym lub religioznawczym – nauczana jest w 23 krajach. W czterech krajach Unii Europejskiej: Bułgarii, Francji (oprócz Alzacji i Lotaryngii), Słowenii i Luksemburgu religia nauczana jest przez związki wyznaniowe poza szkołą publiczną.

4. W 15 krajach UE udział w szkolnych lekcjach religii jest dobrowolny (fakultatywny): Są to: Belgia, Chorwacja, Czechy, Estonia, Hiszpania, Irlandia, Litwa, Łotwa, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Węgry i Włochy.

W 8 krajach udział w szkolnych lekcjach religii jest obowiązkowy. Są to: Austria, Cypr, Dania, Finlandia, Grecja, Malta, większość niemieckich landów i Szwecja.

5. We wszystkich krajach, gdzie nauczanie religii obecne jest w publicznym systemie oświaty (zarówno w formie obowiązkowej, jak i dobrowolnej) jest ono finansowane ze środków publicznych: państwowych lub samorządowych. Nauczyciele religii traktowani są na tych samych zasadach, co nauczyciele innych przedmiotów.

6. Szkolne nauczanie religii postrzegane w perspektywie europejskiej jest rzeczywistością dynamiczną. Posiada ono także silne zaplecze naukowe, czego wyrazem jest *Europejskie*

Forum dla Edukacji Religijnej w Szkołach (<https://eufres.org/>). EuFRES jest niezależnym gremium pedagogiczno-religijnych badań oraz wymiany doświadczeń w obszarze szkolnego nauczania religii. Forum gromadzi specjalistów z różnych krajów Europy, którzy spotykają się w cyklu dwuletnim. Celem EuFRES jest podejmowanie bieżącej refleksji nad uwarunkowaniami nauczania religii w szkołach publicznych i prywatnych w krajach Europy, diagnozowanie aktualnych problemów społeczno-kulturowych oraz wskazywanie obszarów niezbędnych badań naukowych. Tematyka spotkań EuFRES organizowanych w latach 1984-2022 obejmowała między innymi takie zagadnienia: „Nauczanie religii a pytanie o sens życia” (Luksemburg 1988), „Nauczanie religii jako służba Kościoła dla zjednoczonej Europy” (Graz – Austria 1992), „Nauczanie religii w dobie pandemii COVID-19” (online 2021), „Dialog kultur w Europie. Wyzwanie dla szkolnego nauczania religii” (Wiedeń – Austria 2022). Kolejne, XXI Forum EuFRES pt. „Rezyliencja i nadzieja chrześcijańska. Nauczanie religii jako istotne źródło impulsów w czasach kryzysu” odbędzie się od 3-7 kwietnia w Popradzie na Słowacji. Tematyka spotkania związana jest z obserwowanymi w całej Europie problemami psychicznymi dzieci i młodzieży po pandemii COVID-19, problemami związanymi z wojną w Ukrainie oraz innymi przyczynami przeżywanych kryzysów. Udział w pracach tegorocznego Forum potwierdziło ponad 40 uczestników z Austrii, Czech, Chorwacji, Niemiec, Słowacji, Słowenii, Ukrainy i Włoch.